Lauri Tarasti
1.3.2016
K 19/2015 vp ja K 1/2016 vp

Eduskunnan tarkastusvaliokunnalle

Esitän asiantuntijalausuntonani eduskunnan tarkastusvaliokunnalle Valtiontalouden tarkastusviraston kertomuksista eduskunnalle vaalirahoituksen valvonnasta vuoden 2015 eduskuntavaaleissa (K 19/2015 vp) ja puoluerahoituksen valvonnasta 2015 (K 1/12016 vp) seuraavan.

Toimin 6.11.2009 loppumietintönsä luovuttaneen vaali- ja puoluerahoitustoimikunnan puheenjohtajana. Toimikunnan työn tuloksiin perustuvat suurelta osin ne säännökset vaali- ja puoluerahoituksen valvonnasta, joita sittemmin on sovellettu Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastustoiminnassa. Kirjoitin toimikunnan linjausten mukaisesti säännökset pääsääntöisesti itse, mikä on ollut lainsäädäntöteknisesti vaikein monista selvitystehtävistäni.

Vaali- ja puoluerahoituslainsäädäntö on toiminut hyvin. Vuosina 2008-2009 vellonut vaalirahoituskohu on kokonaan päättynyt. Tämä lainsäädäntö on eräin osin monimutkainen, mutta vapaassa markkinataloudessa rahavirtojen seuraaminen on vaikeaa eikä valvontaa tule ylimitoittaa kuten Valtiontalouden tarkastusvirastokin on todennut.

Nyt esillä olevat Valtiontalouden tarkastusviraston kertomukset antavat vaali- ja puoluerahoituslainsäädännön toimivuudesta hyvän kuvan ja paljon tietoa. Vaikka yksittäisiä virheitä ja puutteita on esiintynyt, kokonaisuudessaan säännökset on toteutettu ja valvottu asianmukaisesti. Merkittäviä muutostarpeita ei ole havaittu ottaen huomioon tämän vuoden alusta voimaan tulleet muutokset.

Tähän on vaikuttanut Valtiontalouden tarkastusviraston lomakkeet ja laaja neuvonta, mistä sekä vaaliehdokkaat että puolueyhdistykset ovat hyötyneet. Voidaan olettaa, että suoritettu tarkastustoiminta parantaa entisestään vaali- ja puoluerahoituksen säännösten tarkkaa noudattamista. Olen kuitenkin aina todennut, että vaali- ja puoluerahoituksen oikea ilmoittaminen ei ole vain juridiikkaa vaan myös moraalia. Bulvaaneja ja erilaisia peitetoimia voidaan kyllä toteuttaa, jos moraali ei sitä estä.

Vuoden 2015 eduskuntavaaleissa 273 ilmoitusvelvollisen vaalikampanjakulut olivat yhteensä lähes 10 milj. euroa, missä oli lisäystä vuoden 2011 vaaleihin noin 15 %. Näiden kulujen peittämiseen saatiin ulkopuolista tukea noin 5,5 milj. euroa, mikä tuki on valvonnan kannalta keskeistä. 40 ilmoitusvelvolliselle lähetettiin tietojen täydennyspyyntö, mihin kaikki vastasivat heti. Yhtään kantelua ei vaalirahoituksesta tehty. Minulla ei ole enempää kommentoitavaa tästä tilanteesta.

Vuoden 2015 puoluerahoituksen osalta tarkastettavana oli 145 puolueyhteisöä, joista puolueiden piirijärjestöjä 110, naisjärjestöjä 6 ja lähiyhteisöjä 13. Suoritetussa 35 tarkastuksessa havaittiin puutteita muun muassa tilintarkastuksissa ja lähiyhteisöjen antamissa ilmoituksissa. Käsitykseni kuitenkin on, että rakenteellisia olennaisia virheitä ei ollut ja korjausten jälkeen puutteet olivat poistettavissa. Tarkastuksien tuloksena voi olettaa virheiden vähentyvän tulevien vuosien tarkastuksissa.

Epäselvä tulkinta luottamushenkilömaksuista on nyt poistunut tarkastusvaliokunnan aiemmin kannanoton mukaisesti. Nämä tulot luetaan puolueen ja puolueyhdistyksen tavanomaiseen järjestötoimintaan, mille kannalle itsekin asetuin kirjassani Kunnallisvaaliehdokkaiden ja puolueyhdistysten vaalirahoitusopas (2012). Tulot eivät siten ole erillisen ilmoitusvelvollisuuden piirissä. Valtiontalouden tarkastusviraston suositus esittää luottamushenkilömaksut tilinpäätöksen yhteydessä on mielestäni kokonaissumman osalta

asianmukainen etenkin, kun otetaan huomioon tarkastuskertomuksen mukainen tieto siitä, että yhteissummaltaan nämä maksut olivat vuonna 2014 7,1 milj. euroa.

Kertomuksessa esiintyvä tulkinta siitä, että vaaliseminaareissa puhujien ilmainen esiintyminen yleensä kuuluu talkootyöhön eikä ole tuen käsitteen piirissä, mutta että ilmaiset tilat, tarjoilu ja muut oheissuoritukset voivat olla tukea, on mielestäni oikea.

Valtiontalouden tarkastusviraston molemmat nyt esillä olevat kertomukset ovat hyvin ja asianmukaisesti laaditut.